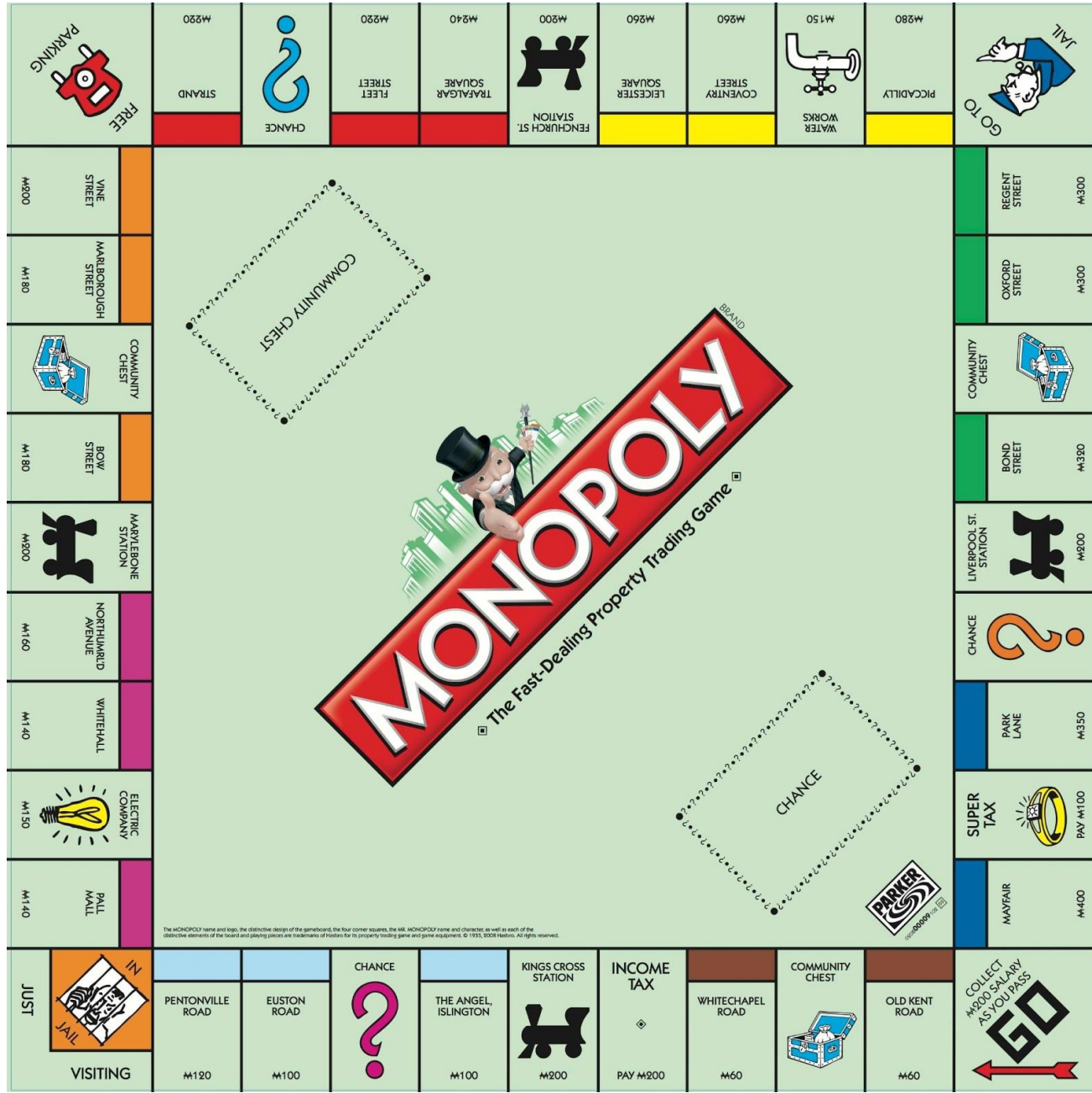

Ongelijkheid in de vroege kindertijd en daarbuiten: hoe moet het nu verder?

Prof. dr. Wim Van Lancker

Centrum voor Sociologisch onderzoek – KU Leuven

Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck – Universiteit Antwerpen

The MONOPOLY name and logo, the distinctive design of the gameboard, the four corner squares, the MR. MONOPOLY name and character, as well as each of the distinctive elements of the board and playing pieces are trademarks of Hasbro for its property trading game and game equipment. © 1995, 2008 Hasbro. All rights reserved.

Spaansche Ziekte

Menthaform-Tabletten

EEN VOORBEHOEDMIDDEL

DESINFECTEEREN KEEL EN MOND. (58160)

Gebruiksaanwijzing op iedere flacon. Prijs f 0.80 per flacon.

VERKRIJGBAAR BIJ H. H. APOTHEKERS EN DROGISTEN

N. V. Kon. Pharmac. Fabriek
v/h BROCADES & STHEEMAN, MEPPEL

Mattheuseffect

- Voorsprong leidt tot meer voorsprong
- Achterstand leidt als vanzelf tot grotere achterstand
- Vaak gevolg van toeval ('loterij van de geboorte')
- Het Mattheuseffect versterkt de ongelijkheid doorheen de levensloop
- De structuren van de samenleving kunnen dat proces versterken of tegengaan

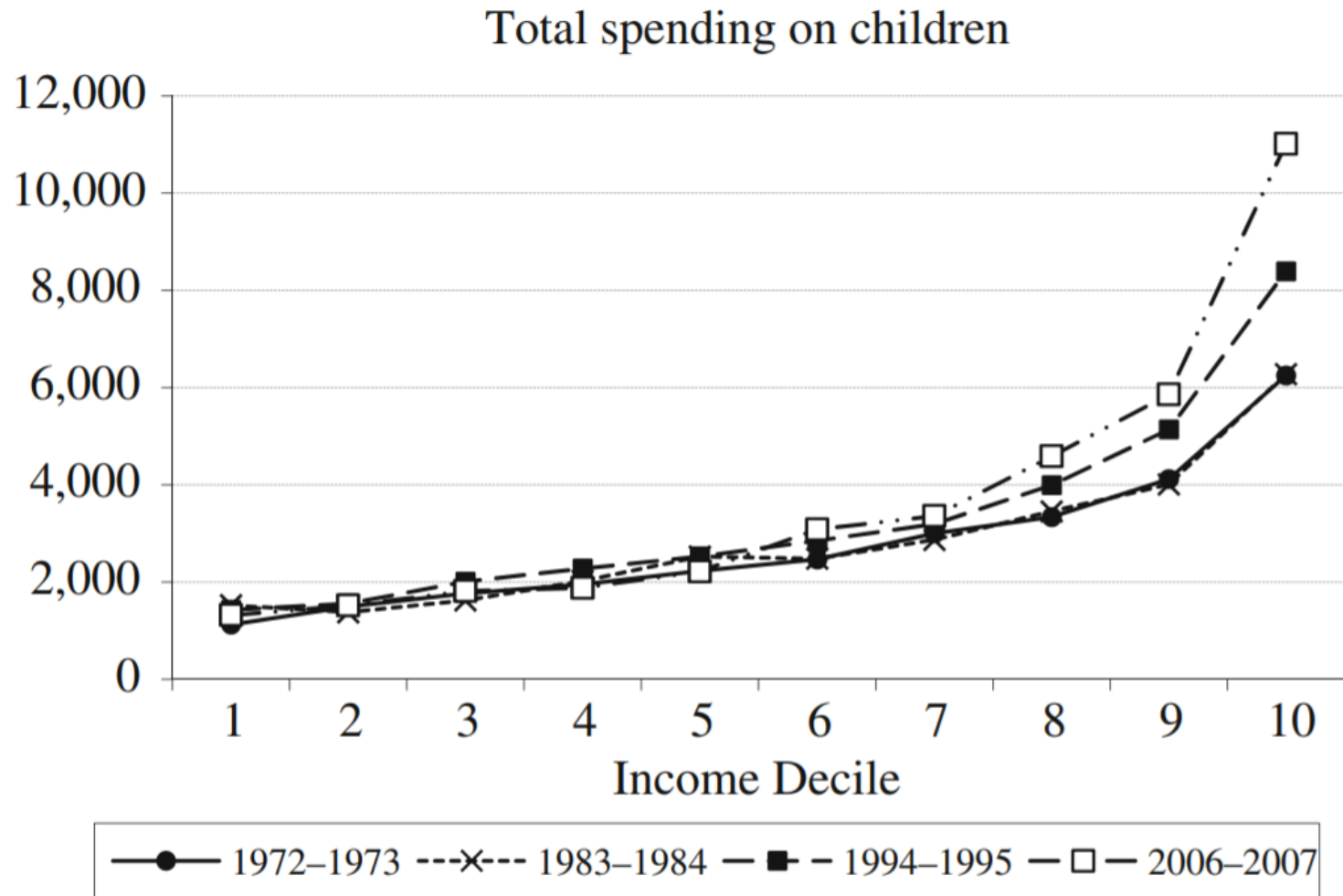

“De rijken worden rijker en
de armen worden alsmaar
armer

Zeg mij maar wie wie wie
wie heeft het gedaan”

Marco Borsato ‘Wie’

Het Mattheuseffect in actie

Het Mattheuseffect in actie

Total spending as share of household income

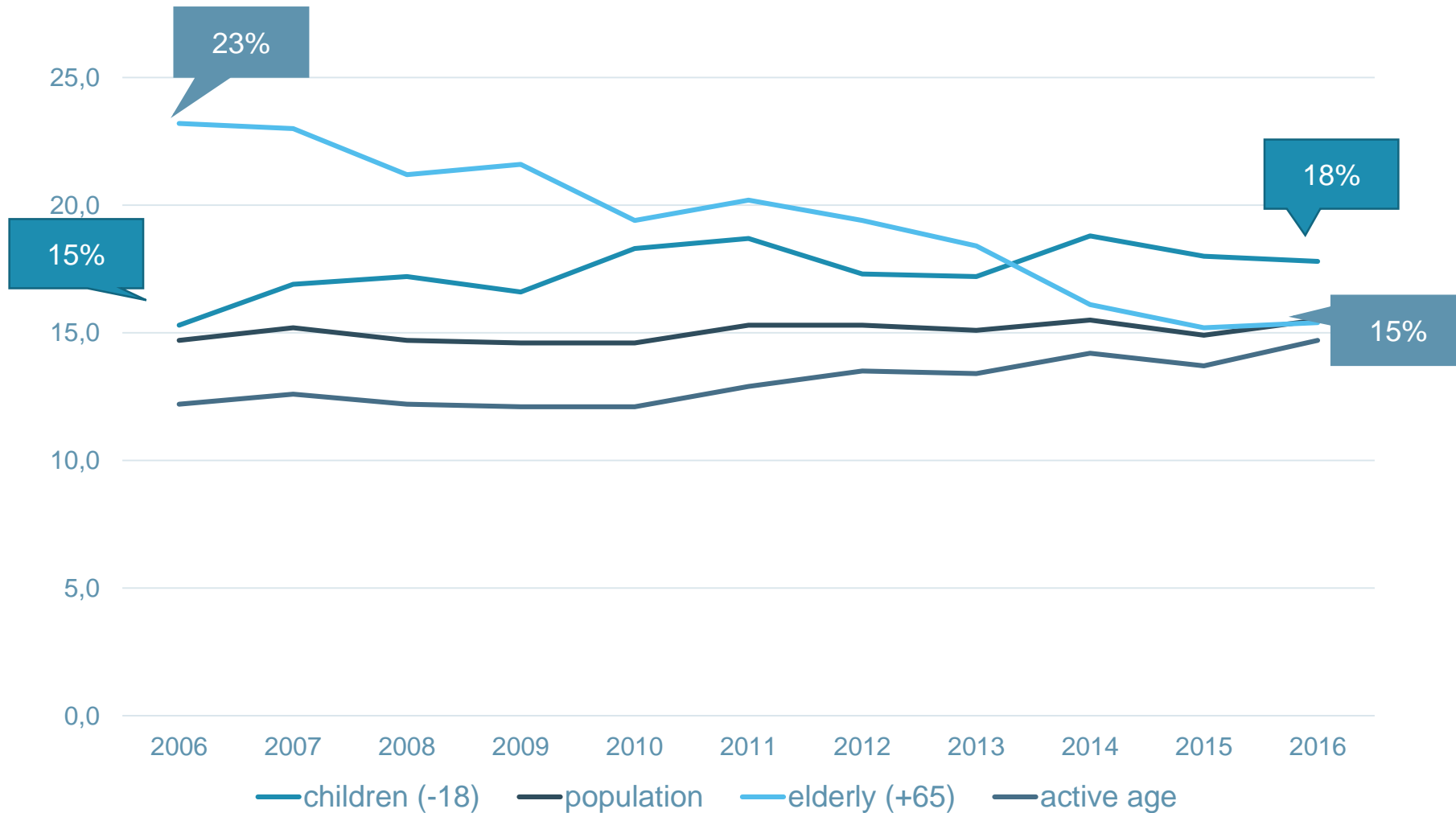

Geldgebrek staat centraal

- Armoede gaat om **uitsluiting** omwille van een **gebrek aan middelen**
- Een gezinsinkomen op de armoedegrens voor een alleenstaande ouder met twee jonge kinderen bedraagt €1.784 per maand. Dat betekent **€38** per dag om rond te komen na aftrek van (gemiddelde) huur.
- Geldgebrek:
  - Zorgt voor stress
  - Maakt het moeilijker om een goede ouder te zijn
  - Maakt het moeilijker om voldoende te investeren in kinderen
  - Maakt het moeilijker om vooruit te plannen

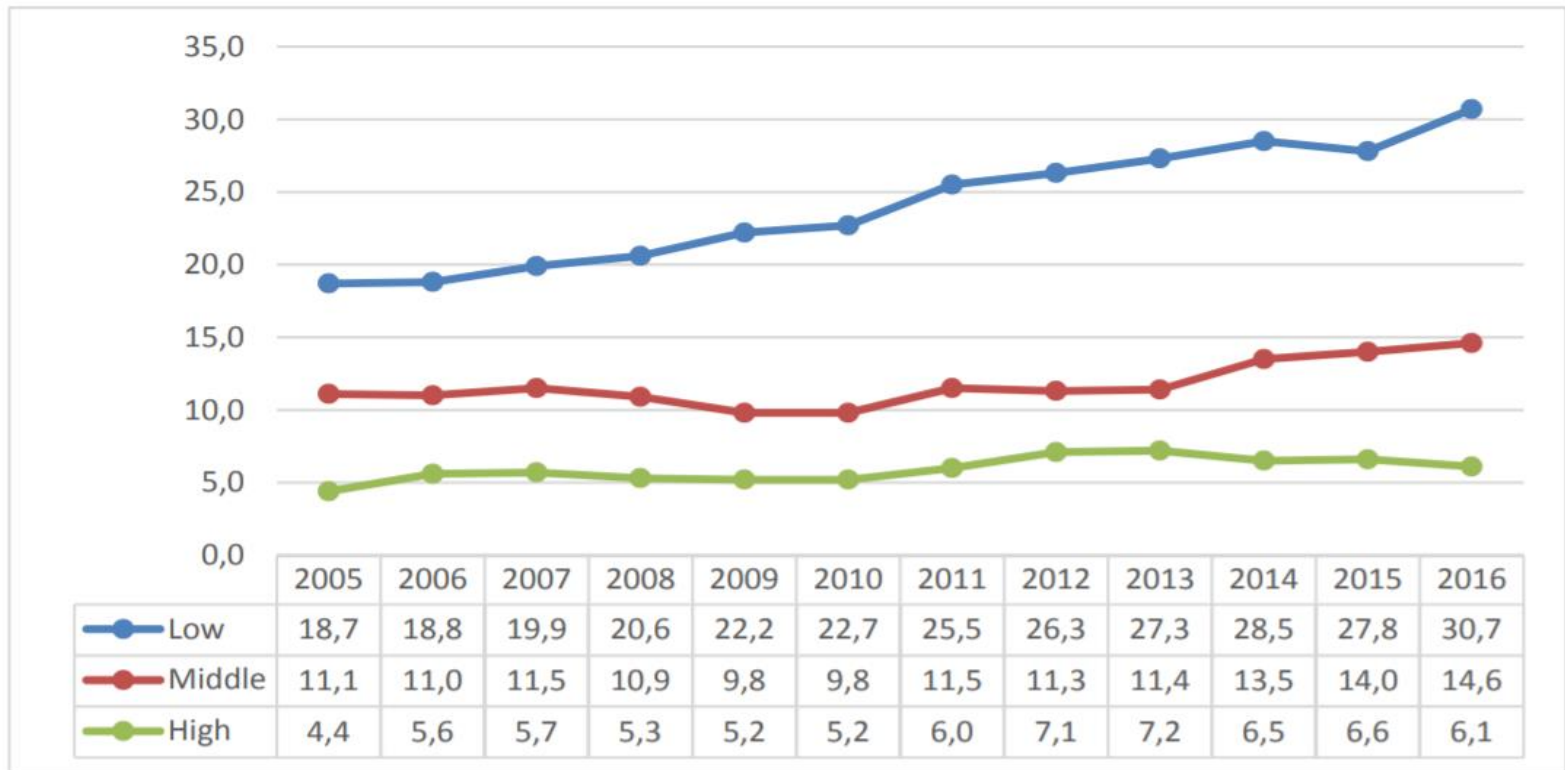

Armoede bij (gezinnen met) kinderen

Stabiliteit verhuult beweging

Figure 3.2.2. At-risk-of-poverty rate by level of education, (18-64) Belgium

Source : EU-SILC, EUROSTAT, Statistics Belgium

Risico op armoede is niet gelijk verdeeld

- 4% van de werkende Belgen
- 15% van de Belgen
- 41% van de alleenstaande ouders
- 30% van de laaggeschoolden
- 36% van de huurders
- 52% van de niet-EU migranten
- 80% van de kinderen die opgroeien in een gezin waar niemand werkt

(cijfers EU-SILC 2016)

Kinderarmoede

- Voornamelijk bij gezinnen waar niet of amper wordt gewerkt
- Voornamelijk bij eenoudergezinnen enerzijds, en gezinnen met migratie-achtergrond anderzijds
- Laaggeschoolden
- Tekort aan middelen op **gezinsniveau**
- Speelt op meerdere dimensies (gezondheid, wonen, werk, opleiding, opvoeding)

Context waarin voorzieningen voor gezinnen moeten opereren

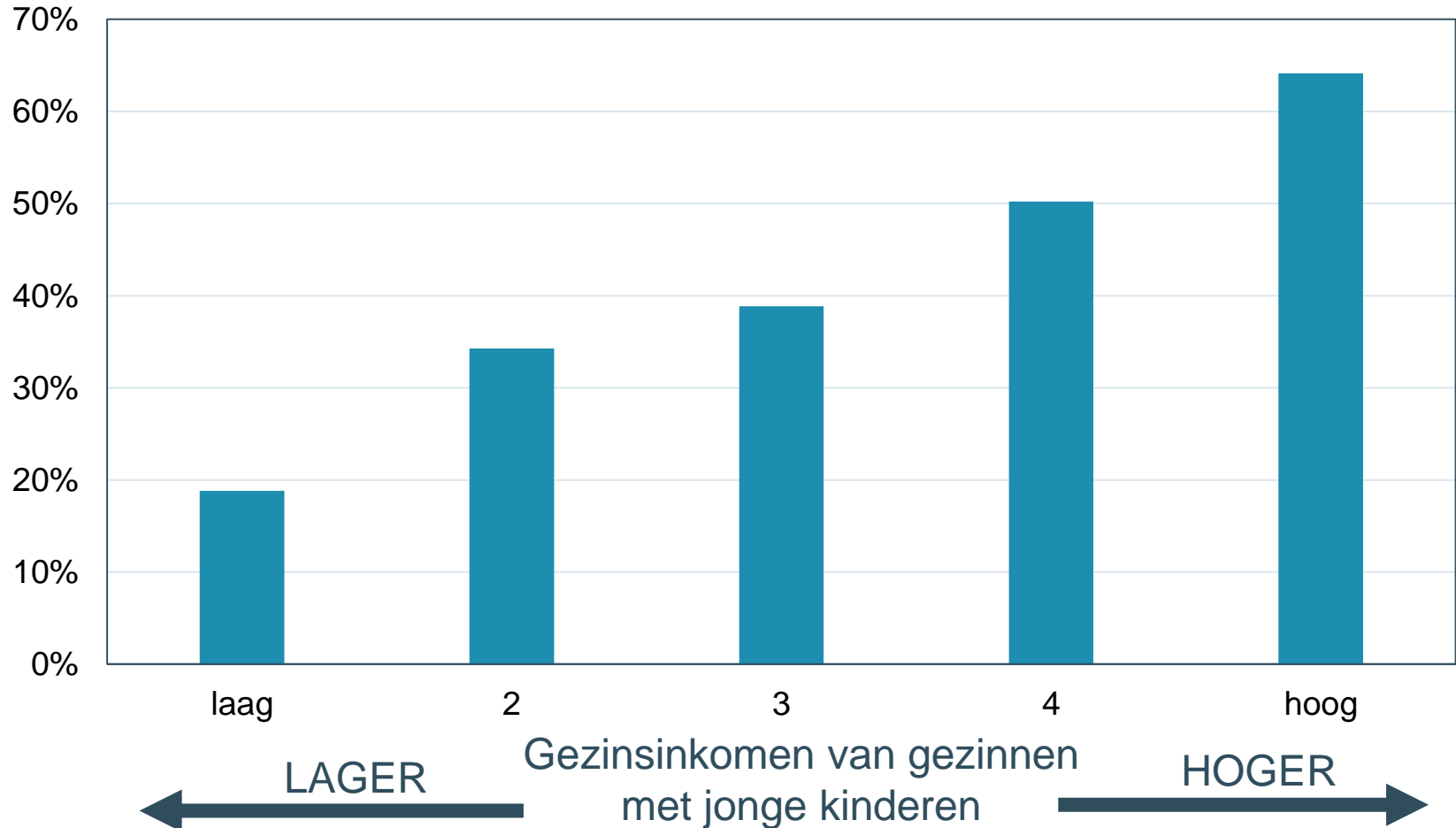
Voorschoolse voorzieningen: de heilige graal?

“...ECEC brings a **wide range of benefits**, including social and economic benefits; **better child well-being and learning outcomes**; more **equitable outcomes** and **reduction of poverty**; **increased intergenerational social mobility**; **higher female labour market participation** and **gender equality**; **increased fertility rates**; and **better social and economic development for society at large.**”

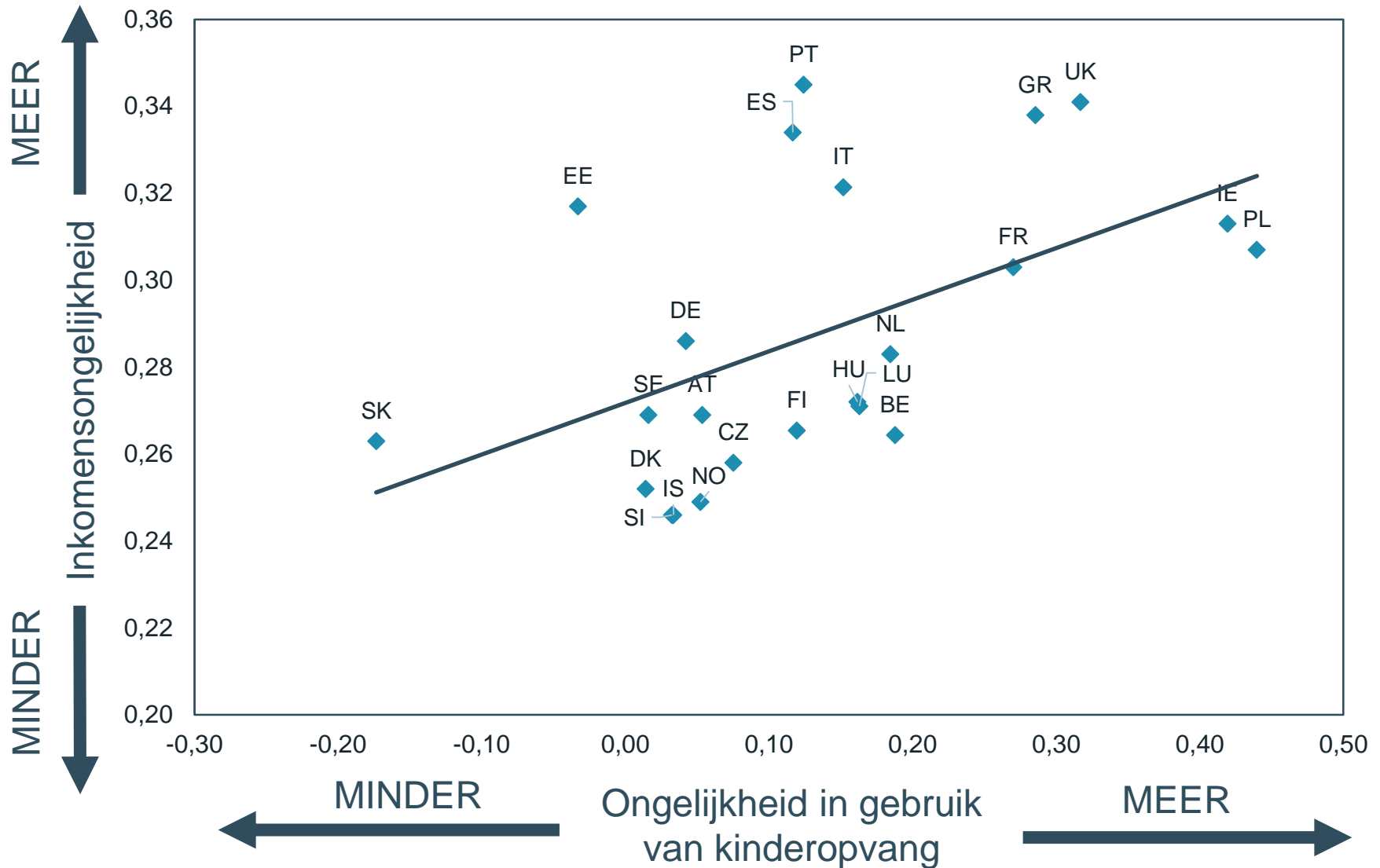
- Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikking (OESO)

Zou ik dan niet beter stoppen met mijn job en een crèche openen?

Kinderopvanggebruik in België

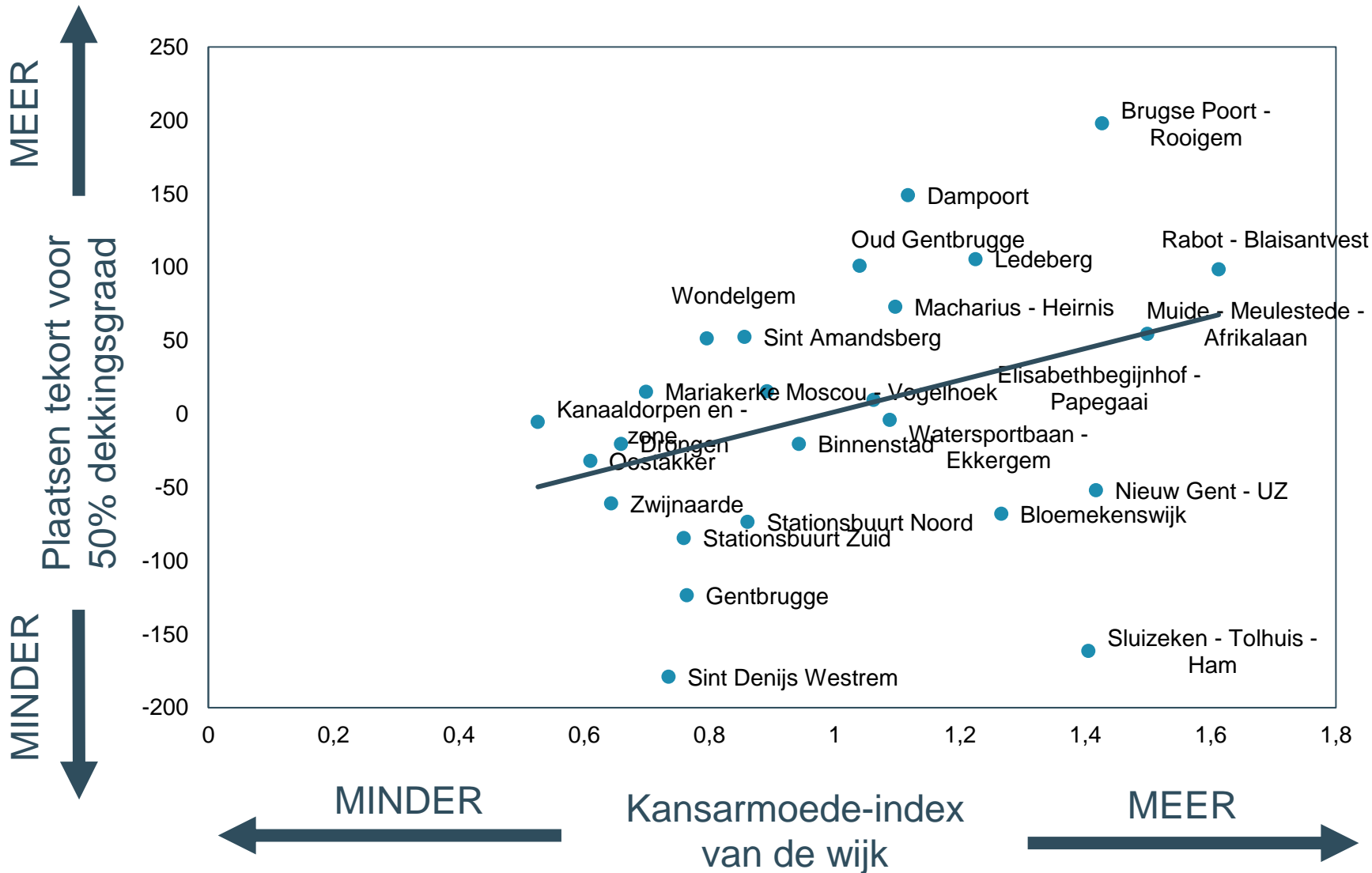

De structuren zijn belangrijk

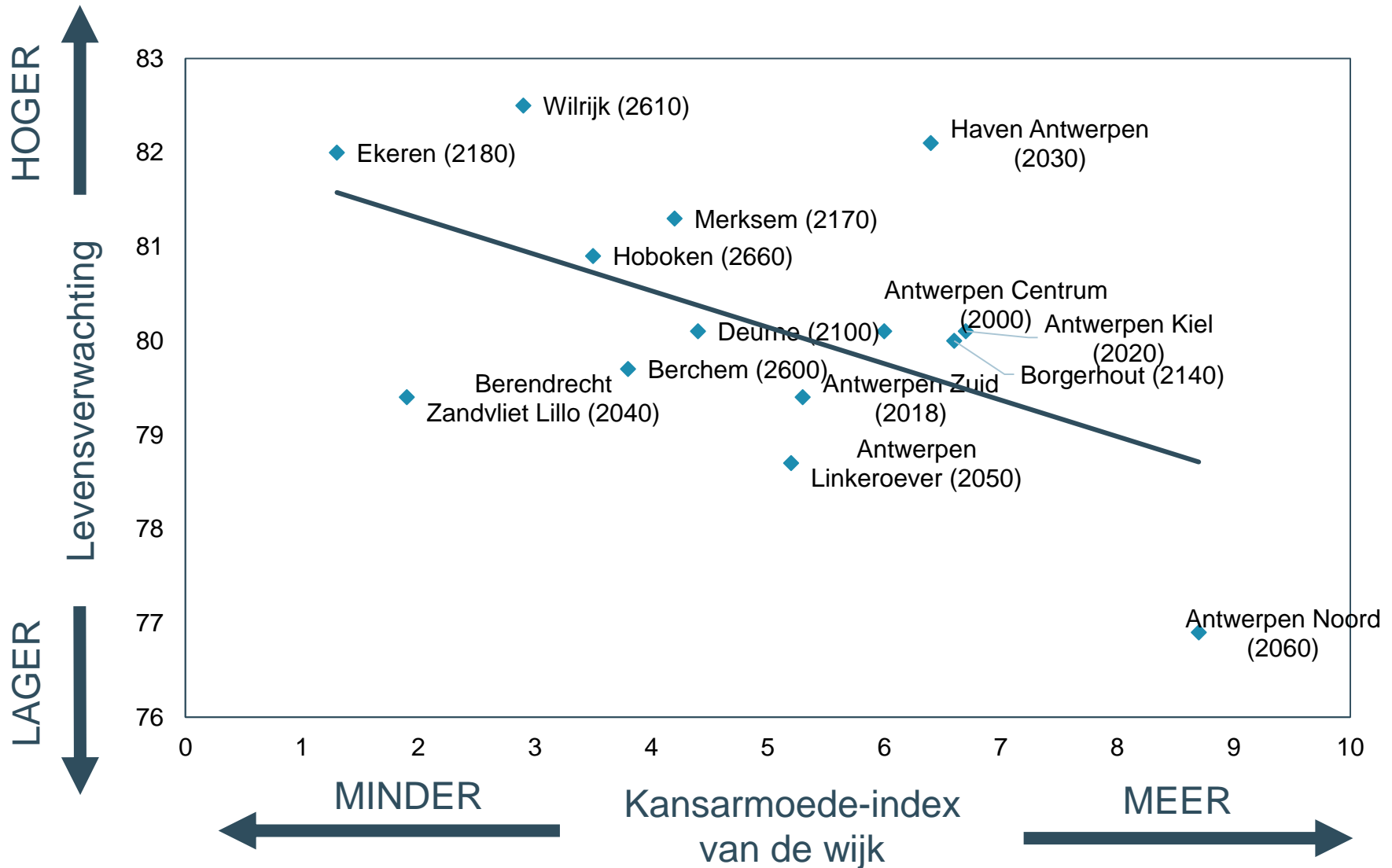

De woonomgeving is belangrijk

Sterkte van het verband: $r = 0.36$

De gevolgen zijn zichtbaar op lange termijn

Een spelletje Monopoly, maar dan echt

- Rijkere gezinnen kunnen meer investeren in hun kinderen én maken meer gebruik van (hoogkwalitatieve) kinderopvang
  - Goed voor ontwikkeling van (schoolse) vaardigheden van hun kinderen
  - Laat toe om met twee te werken
- Kwetsbare gezinnen wonen in wijken waar kinderopvang dienstverlening minder aanwezig is, waar de drempels hoger zijn, en waar de invloed van ongelijkheid zich sterk laat gelden op andere domeinen
- **Dat dreigt de ongelijkheid verder te vergroten**

De beleidscontext is belangrijk

- ‘Shift’ in verantwoordelijkheid:
  - Van centrale overheid naar lokale beleidsniveau
  - Van overheid naar individu
  - Van armoede naar kinderarmoede
- Voorbeelden: vermaatschappelijking van de zorg, stijging aantal mensen met een leefloon
- Rol organisaties op het wijk- en lokale niveau wordt dus belangrijker
- ...maar kunnen de context niet zomaar veranderen

En dus

- Ongelijkheid en organisatie van voorschoolse diensten zijn niet los van elkaar te zien
- ...maar voorschoolse diensten kunnen de onderliggende ongelijkheden niet zomaar oplossen

Kan proportioneel universalisme
ons helpen?

Kan proportioneel universalisme ons helpen?

- Geen nieuw concept
- Selectiviteit binnen de universaliteit
- Leidraad voor de vormgeving van cash ondersteuning
  - Kinderbijslag in België en Vlaanderen
- Leidraad voor de vormgeving van dienstverlening?

Proportioneel universalisme in de kinderopvang

- Inzetten op grotere beschikbaarheid van plaatsen waar ze meest nodig zijn
- Vandaag: groot plaatstekort, midden en hogere inkomensgroepen gebruiken sociaal en cultureel kapitaal om plaats te reserveren
- Rol van tewerkstelling
  - Voor werkenden, of net niet?
- Rol van betaalbaarheid
  - Tariefverhoging voor de laagste inkomensgroepen
  - Gratis, of net niet?
- ...dat vergt grote investeringen

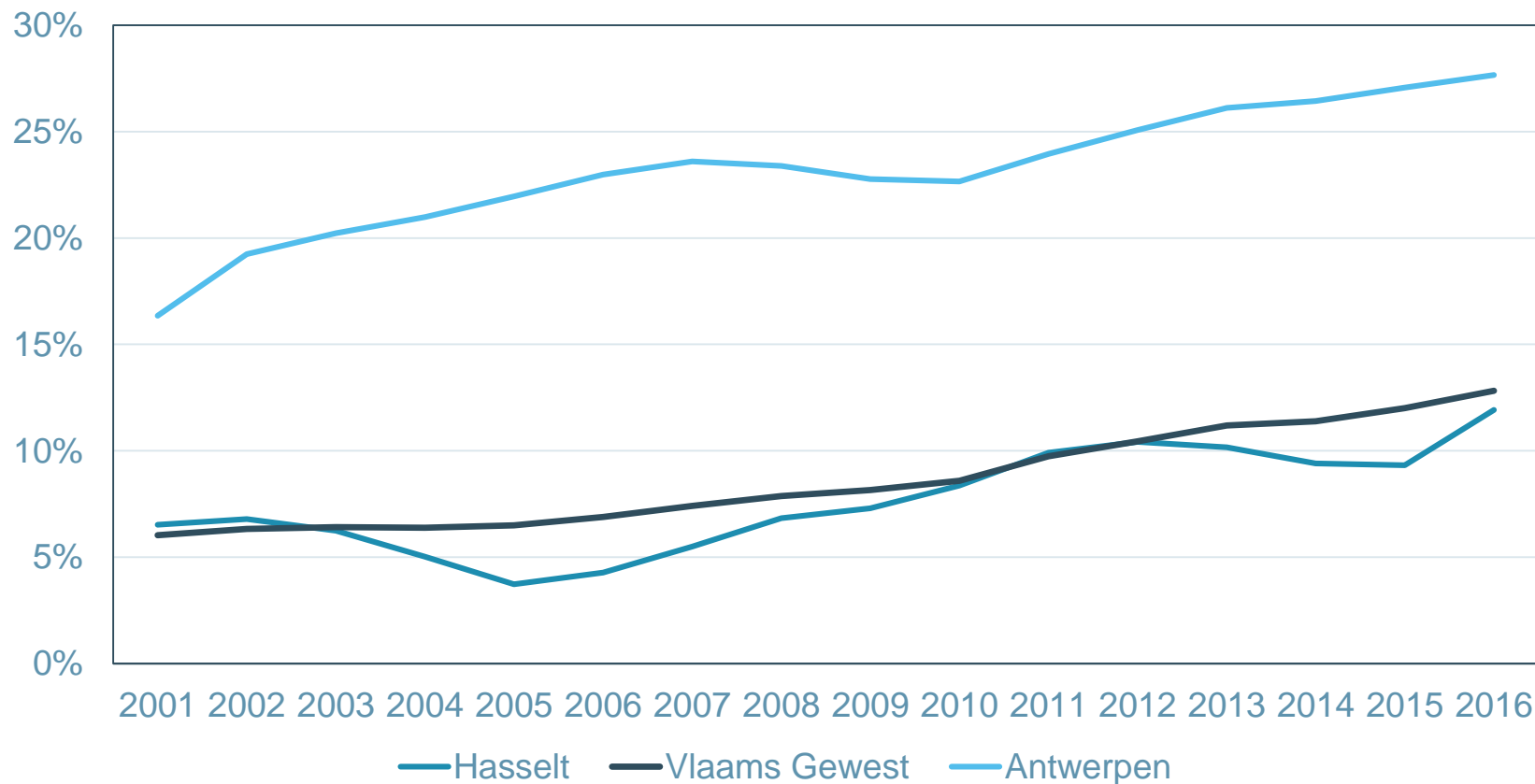

Proportioneel universalisme als leidraad voor dienstverlening

- Belang van fysieke aanwezigheid
- Belang van proactief werken
- Vermijden van stigma
- Toekennen van rechten
- Vermijden van complexiteit
- Belang van goede indicatoren

Het belang van indicatoren

Kansarmoede-indicator Kind en Gezin, 2001-2016

Het belang van indicatoren

- Heikel om lokale indicatoren te gebruiken om aan beleidsevaluatie te doen
- Zijn zeer bruikbaar om een goede diagnose te stellen van de sociale problemen
- ...en om op basis daarvan de dienstverlening vorm te geven

Concrete voorbeelden

- Fysieke aanwezigheid organiseren op basis van indicatoren
  - CentreLink in Australië
  - Stigma vermijden, dienstverlening uitbreiden
  - Opportuniteit van inkanteling OCMW in gemeente?
- 'Holistische houding': toekennen van rechten als neveneffect
  - Tongeren: hulp bij toekennen van verhoogde tegemoetkoming als neveneffect van ander beleid
  - Hou rekening met het volledige plaatje (budget, indicatoren)
- De tragedie van de gesloten deur
  - 'Het moet van twee kanten komen'

Concrete voorbeelden

- Belang proactieve houding
  - Veel mensen vinden de weg niet
  - Voorbeeld van Kortrijk
- Toekennen van rechten via Huizen van het Kind
- ...of verpleegkundigen Kind en Gezin?
  - Sociale toeslagen bij de kinderbijslag
  - Informatiedoorstroming
- 'Het is onze taak niet'
  - Verhoogde kinderbijslag voor kinderen met een handicap
  - Rol voor alle actoren in het veld

Afsluitende overwegingen

- Proportioneel universalisme is niet vrijblijvend
- ...en kan de onderliggende ongelijkheden niet zomaar oplossen
- Maar die ongelijkheden bepalen wel de context waarin wordt gewerkt
- Hoe voorschoolse voorzieningen worden georganiseerd kan wél de Mattheuseffecten tegengaan
- ...maar op dit moment zélf nog al te vaak onderhevig aan Mattheuseffecten
- En intussen staat de armoedebaarometer in het rood

*Wees realistisch in wat je kan bereiken,
maar ambitieus in hoe je dat wil doen*